

פרשת אמור

שאלת "מיהו יהודי?" בעבר ובעידן של מדינת ישראל.

בדברים הבאים, דרך "פרשת המקלל", ננסה נדון בשאלת מיהו יהודי? מיהו יהודי? האים יהודי הוא כל מי שנולד לאב יהודי. או לאב יהודיה כפי שמקובל היום? יתר על כן, החברה היהודית שלנו היום בניגוד לחברה המונוליתית בעבר, היא חברה הטרוגנית מאוד. דתיים, ושאינם דתיים, עולים חדשים וותיקים, גיור כזה וגיור כזה, כשרות של זה וכשרות של זה וכו'. וכל אחד רואה עצמו כיהודי כשר. פרשת המקלל בפרשתנו יש בכוחה ללמדנו הרבה למציאות באופן התנהגותנו במציאות זאת.

בפרשתנו נאמר (כד: י-יא): "ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל, וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי. ויקב בן האשה הישראלית את ה' ויקלל".

סתם הכתוב ולא פירש ולא ביאר את כל פרטי המעשה. לא נאמר מתי אירע הדבר, לשם מה יצא מאהלו והיה מתהלך במחנה. יותר מכן, איננו יודעים סביב איזה עניין התפתחה המריבה. עם זאת, פרט אחד כן מודגש - התורה טורחת דווקא לכתוב כי המקלל היה בן איש מצרי. והרי דווקא פרט זה נראה לכאורה שולי - מדוע צוין הייחוס המשפחתי של המקלל, העיקר לכאורה הוא המעשה עצמו!?

לצורך העניין אשתמש בדוגמא בת זמננו: אדם שרצח, עשה מעשה חמור ואנו וודאי נכעס אם העיתונאי המדווח על המאורע יסב את תשומת לבנו לכל מני פרטים קטנים שאינם שייכים לגופו של עניין. אם הדיווח יתמקד במוצאו של הרצח, וירחיב דברים על כך שהינו עולה חדש מאתיופיה, או מרוסיה, אנס בן טובים, גנב בן עשירים, סוחר סמים מבית דתי, לא שפוי, וכו'. נטען כי כל הנ"ל רק משמש להסיט את דעתנו ממהות העניין ומחומרת המעשה. ההתעסקות וההתייחסות לפרטים המאפיינים את העושה במקום לפרטי המעשה, זוהי בריחה מאחריות ומהתמודדות חזיתית עם המעשה עצמו.

אם נחזור לפרשת המקלל נוכל להעלות תמיהה מדוע היה מקום להזכיר את מוצאו. אמנם כולנו מכירים את התופעה לפיה כאשר אדם ממגזר מסוים מבצע מעשה חמור, התגובה המיידית של בני מגזרו היא התנערות ממנו, התגובות פחות או יותר יהיו כך: "זה לא אצלנו ולא בביתנו" "הוא תמיד היה שונה" "תמיד ידענו שהוא מסוגל לזה" "אנו לא מופתעים מכך". ואולם בתגובה שכזו יש פעמים רבות מדה לא מבוטלת של צביעות, חוסר אחריות, התעלמות, ובריחה מהתמודדות. זו גישה אפולוגטית הגובלת בחוסר מוסריות ואף אנוכיות. גם אצלנו, לכאורה, נראה שהתורה מנסה לומר כך - הוא לא משלנו. וזה קשה, הרי רבים מבני ישראל בעלי ייחוס מושלם, הגיעו גם הם למעשים חמורים ביותר הן בין אדם למקום והן בין לחברו. במצרים ובמסעם במדבר, נאמר עליהם כי "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה" אז אם כן מדוע להזכיר את מוצאו המפוקפק?

סוף כל סוף אנו רואים כי הכתוב מתאמץ להזכיר כי המקלל היה בן איש מצרי, ולאור מה שאמרנו עד עתה נצטרך להבין את משמעות הדגשה זו. לדעתי

טמון כאן מסר מאוד עמוק לתקופתנו, לחברה בישראל, עם כל הפסיפס החברתי הדתי המרכיב אותה.

נדמה כי יש מקום להבין את הענין על רקע העובדה שבמצבים מסוימים אנו דווקא נתנגד - ובתוקף - לגישה שמפרידה בין מוצאו של העושה לבין המעשה שעשה. במקרים רבים, יש צדק רב בהתבוננות על הנסיבות שהביאו אדם לעשות מעשה חמור. יתכן שיש לבחון גורמים, נסיבות, אילוצים, לא לראות רק את התלמיד שזרק כסא אלא לראות גם את הרגע לפני, את העלבון שהביא אותו למצב זה.

מדרש ההלכה התנאי, הספרא, מוסיף על התיאור הקצר שבתורה, דברים החשובים מאוד לעניינו, וזה לשון הספרא:

'ויצא בן אשה ישראלית' - מנין יצא? מבית דינו של משה, שבא ליטע אהלו בתוך מחנה דן. אמר להם: מבנות דן אני. אמרו לו: הכתוב אומר: 'איש על דגלו בא ת לבית אב תם יחנו בני ישראל' (במ' ב:ב). נכנס לבית דינו של משה, ויצא מחוייב, ועמד וגידף... 'בתוך בני ישראל' - מלמד שנתגייר.

על פי דברי המדרש, הסכסוך שהתגלע מסביב לשאלת השתייכותו של המקלל לשבט דן, הובא להכרעה בפני "בית דינו של משה". בית הדין הוא שדחה את טענת היוחסין של "בן איש מצרי" מצד אמו הישראלית, מכוח הטיעון הנגדי, לפיו היוחסין לנחלה נקבעים על פי ייחוסו של האב. קביעת בית הדין, לפיו "בן האיש המצרי" "יצא מחוייב" ונקבע כי הוא אינו זכאי להתנחל במחנה דן, היא שגרמה לאותו אדם שיצא ומתוך כעסו על פסק הדין, קילל "בן איש מצרי" את ה', שנאמר: "ויקב בן האשה הישראלית את ה' ויקלל".

אם נחזור לאיש המצרי אזכור מוצאו של המקלל בא להעביר לנו את חומרת המעשה ובו בעת פרשה זו מטילה הרבה מאוד אחריות לסביבה ולחברה. אותו איש מצרי הרגיש ניכור, חוסר אונים מוחלט, שללו את זהותו, הוא הרגיש שאין לו מקום בנחלת ה'.

לסיכום, בישראל ישנם לא מעט אנשים המרגישים חוסר זהות יהודית דתית, כפי שהיא מוגדרת על פי הגישה האובייקטיבית. הם מרגישים מורחקים מנחלת ה', הם מרגישים שגורם חיצוני מנסה לבנות להם זהות זרה להם ומכתיב להם כיצד לחיות.

אם כך, כיום, יש צורך להכיר בפרובלמטיות של המציאות החברתית-דתית, בישראל. לבוא מתוך גישה מאוד פתוחה מתוך רגישות, סובלנות וקבלת האחר. מתוך פתיחות להגדרת האני העצמי היהודי על מגוון האוכלוסיות המגיעות למדינת ישראל, ללא ניסיון ורצון לשנות את מנהגם על-פי הגדרות האובייקטיביות, אלא גם לקבל מהם מתוך ענווה. הגבול בין וינצו שני אנשים במחנה לבין כנסת ישראל שהיא בחינת תמצית כל ההוויה כולה הוא דק ורגיש ביותר ועלינו להיות זהירים מאוד עליו. ולתפארת מדינת ישראל.

שבת שלום

שרון שלום
רב קהילת קדושי ישראל